

Domovina te zove...

"Dalekosežne posledice i po novinare imao je početak stvarnog rata na frontu, kada je počela mobilizacija. Sa 102 saradnika, koliko je imao Radio Novi Sad na madarskom jeziku, za vreme mobilizacije smo izgubili skoro polovinu. Oni su preko noći dobili pozive za mobilizaciju. Bila su to ona 'fina pisma', koja su počinjala rečenicom: 'Domovina te zove...', seća se Arpad Vicko i do-

daje da su tada mnogi mlađi ljudi, među kojima novinari i književnici u naponu snage, napustili zemlju.

Režim je na to, razume se, blagonaklono gledao, odgovaralo im je da ostane što manje mislećih i protiv rata opredeljenih. Iz Dnevnikove štamparije, više od sto radnika grafičkog sektora provedlo je na ratištu 7.134 dana, dakle više od 20 godina. O rukovodiocima kuće Dnevnik nije bilo sličnih podataka...

Vojvodanski novinari

Hroni

Piše Branislava Opranović

Kada se nakon ratova hladno svode računi, žrtvama se posvećuje manji deo istorijske čitanke nego vinovnicima rata i ubicama. Tako je i nakon više od dvije decenije od završetka krvoprolaća na prostoru nekadašnje Jugoslavije: dok se otkrivaju nove i nove jame s leševima još neidentifikovanih žrtava, još uvek se pomnije prati sudbina zločinaca, a njihova imena lakše pamte. Još manji deo kolektivnog pamćenja pripada onoj manjini koja se na različite načine suprotstavljala mržnji, progoni ma, ubijanju...

A na kraju, sasvim pri dnu skale, jesu novinari, koji, neretko rizikujući živote i egzistenciju, nisu prihvatali u svakom ratu značajnu im predvidenu i poverenu propagandističku ulogu, često, za "patriotske snage", "veliku i važnu" koliko i ubijanje na frontu. A takvih novinara, o kojima je u ovom tekstu reč, i te kako je bilo u jugoslovenskoj klanici.

Miloševićeva garnitura

Sve je počelo "yogurt revolucijom", odnosno ustavnim pučem u kojem je 1988. srušena do tada široka autonomija Vojvodine, čime je otvoren prostor za raspad Jugoslavije. Odmah nakon toga posmenjivani su glavni i drugi urednici i mnogi novinari Televizije i Radija Novog Sada, listova *Dnevnik i Madar soa*. Miloševićeva garnitura je dovela svoje ljude, u većini slučajeva loše zanatlige, poltrone koji su se, pod plastirom lažnog patriotizma, ponudili da budu izvršioci Miloševićeve političke volje.

Nije mnogo prošlo do zvečanja oružjem, prevrnulo se, činilo se preko noći, toplo jugoslovensko more, pretnje ratom su postajale sve glasnije, a sukob je bio sve izvesniji. Tami rata prethodio je medijski mrak i beščače. U jugoslovenskim medijima besneo je govor mržnje i pujdalo ljudi jedne na druge. Ukrnjnjem efekta, ishod medijskih pokliča bio je ravan ispaljenim mećima. Pravi rat na frontu zapravo je počeo medijskim ratom.

protiv rata u nekadašnjoj Jugoslaviji

ka časti i beščašća

Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Udruženje BH novinari uradili su zajednički projekt *Živjeti zajedno*, koji se bavi temama rata na prostorima bivše Jugoslavije kroz pozitivne ljudske priče koje pokazuju da je i poslije svega moguće živjeti zajedno. U sklopu projekta bit će uradeno pet dokumentarnih filmova i 10 tekstova, koje će *Dani* objaviti u narednim brojevima kao medijski partner u BiH. U ovom broju donosimo priču o ulozi novinara u ratnoj huškačkoj propagandi, odnosno onima koji su se tome, uz sve pritiske, suprotstavljali

Početkom '90-ih ređaju se i otvaraju sve prijaviji i krvaviji frontovi širom zemlje, osim u Srbiji, koja, po rečima "velikogvode" Slobodana, zapravo tada nije ni ratovala. Limeni sanduci s poginulim mladićima u njima vraćali su se s tih frontova u Vojvodinu i Srbiju, ali nekima, nažalost, nisu bili dovoljan dokaz za rat.

Protiv načina pisanja koji je za postulat imao neprofesionalnost, govor mržnje i huškanje na rat, u Vojvodini su se prvi pobunili novinari Televizije Novi Sad, potom *Dnevnika i Madara*, *Pančevca*, *Kikindskih*, mnogih manjih, ali ne i manje značajnijih radio i TV stanica, kao i mnogih drugih listova na manjinskim jezicima, poput *Het napa*, *Naploa...*

"Pobunili smo se početkom '90-ih protiv takve režimske prakse postavljanja čelnih ljudi i sve neprofesionalnijeg rada na Televiziji Novi Sad. Uspeli smo da se organizujemo, sproveli smo neposredne izbore na kojima su glasali svi zaposleni. I tada su kolege među sobom izabrale najbolju garnituru novinara, koji su započeli jednu do tada nikada ponovljenu slobodu novosadske televizije," priča Miodrag Mile Isakov, tadašnji novinar, koji je potom imao i političku, a posle pada Miloševića, i ambadorsku karijeru.

**Prvo nezavisno
društvo novinara**

Televizija Novi Sad radila je tako po pravilima novinarskog zanata godinu dana, samostalno vodeći program bez upliva vlasti. Ta televizija bila je širom Jugoslavije s respektom posmatrana kao pravi primer medijske slobode za koju su se novinari sami izborili. Režim je bio zatečen, bili su u neverici, nisu sa-

Pančeva 1992 godina

nom i multikulturalnom prostoru Vojvodine smatramo bogastvom različitošću koje doprinosi širenju kulturnih vrednosti svakog domaćeg i

ne izvornim brod kafkove sekcije u Contenu Štampe č. 38, Šestu i desetu nacionalne, verske, rane, polne, generacijske, kulturne i istaknute tolerancije, tako bi i na osici nadzir, preventciju predrašuda i zaboravljanju povjerenja, prestrukopu izbjegavanju konfliktova. Afirmacijom atonije vrednosti gledišta na nje legatnog kritičkog osovanjaju kriterija, sistem u kojem su uzaknavanje razlika i razdvajanje među ljudima osnov komunikacije.

poziciji koju se poslednjih godina zalaže za formiranje jasno-

Podravci nisu se poslanici gospodarstva Srbije, već su članovi jedne slobodne i demokratske Velike Srbije, sa obravateljstvom da svi Srbi treba da žive u jednoj

državi, verovatno nikada nedešto da ostvarenje ne bude moguće i u skladu sa svim predviđenim ciljevima i ciljevima kojih je dobio.

западе на је време губитка највећег јуначког дина. Овај из-
лазак неће ометити борбама десних љутија.

Svi Srbi su živeli u jednoj oštavci dok se Voda nije setio da, zarad sopstvenog opstanka na vlasti, kao i zbog opstanka od sveta odav-

svim shvatali šta im se dešava, ali se vlast ubrzo konsolidovala i uspostavila kontrolu nad medijima, a o medijskim slobodama i profesionalnom radu više nije moglo biti nireči. Novinari su ostali bez vazduha, pritisci su svakodnevno rasli...

Udruženje novinara Vojvodine zakazalo je Skupštinu na kojoj su imali namjeru da posmjenjuju celo rukovodstvo i da za počasnog člana imenuju Mihalja Kertesa, čuvenog prvoborca "jogurt" revolucije, Miloševićevog operativca od visokog poverenja, kadrovika vojvodanskih medija, poznatog po rečenici: "Ako se ja kao Mađar ne bojam Srba..."

"Bio sam na toj sednici i znao sam da će se to direktno odraziti i na našu televiziju. Na parčetu papira sam napisao inicijativu za formiranje jednog nezavisnog društva novinara i pustio taj papir da ide ukrug. Kad se papir vratio, na njemu su stajali potpisani gotovo svih prisutnih u sali, koji su time dali sa-

glasnost za formiranje nove, nezavisne novinarske organizacije. Ustao sam i saopšto onima koji su vodili sednicu da je to osnivački skup Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) i da se oni premete u drugu, manju salu, jer će im biti više nego dovoljna", kaže Isakov.

Medijska slika Vojvodine bila je uzdrmana: inicijativa za osnivanje NDNV-a poslata je u Radio Novi Sad, *Dnevnik*, *Madar so*, kao i u lokalne medije širom Vojvodine. Još tog istog dana inicijativu je potpisalo 300 novinara! Osnivačka skupština održana je u januaru 1990. u velikoj sali Srpskog narodnog pozorišta, a novom udruženju samo tog dana je pristupilo 427 vojvodanskih novinara! Bila je to prva nezavisna novinarska organizacija u celoj Jugoslaviji i prvo nezavisno društvo novinara u jednopartijskoj državi u kojoj se spremao rat. Bila je to opasna politička jeres i velika hrabrost. Nije slučajno što je tako prva nevladina organizacija i prva nezavisna novinarska organizacija osnovana u Vojvodini, jer su Vojvodina, pa tako i njeni novinari, bili prvi na udaru svakovisnog terora režima i njegove užasne pretnje ratom.

Pet meseci nakon osnivanja NDNV-a, u julu 1990, dogodio se uvodni incident koji je prethodio prvo smenjivanju novinara televizije Novi Sad, a nakon toga i sklanjanju "neposlušnih" novinara *Dnevnika*, *Madarske*, kao i mnogih nezavisnih intelektualaca, saradnika medija sa manjinskim jezičkim izrazom.

Hajke, progoni

Urednice Televizije Novi Sad, Doda Tot i Biljana Vorkapić, smatrale su da u *Dnevniku Jugoslovenske radio televizije*, koji je iz novosadskog studija toga dana emitovan u celoj Jugoslaviji, na prvom mjesecu tog 4. jula ne treba da se nađe proslava Takovskog ustanka, kojoj je prisustvovao i Slobodan Milošević, već vest da se u Sloveniji održavaju prvi višestranački izbori. Po mišljenju političara, to je bila profesionalna greška urednica "ne-patriotkinja." Usledila je hajka, proganjanja, pretnje i na kraju - otkazi. TV Novi Sad počela je nakon toga sa preostalim, režimu poslušnim, novinarima da ispisuje najsravnije stranice ratnohuškačkog novinarstva.

Inicijativu je potpisalo 300 novinara! Osnivačka skupština održana je u januaru 1990. u velikoj sali Srpskog narodnog pozorišta, a novom udruženju samo tog dana je pristupilo 427 vojvodanskih novinara! Bila je to prva nezavisna

Kako je vreme prolazilo, a ratne godine se zahuktavale, tako je velika većina medija postajala sve agresivnija i strašnija - bljuvali su

У ПЕТАК, У 13 ЧАСОВА ЗБОР РАДНИКА «ДНЕВНИКА»

НОВИНСКО ИЗДАВАЧКО
И ШТАМПАРСКО ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ «ДНЕВНИК»

БИЛТЕН 7

ШТРАЈКАЧКОГ ОДБОРА РАДНИКА

Нови Сад, 27. мај 1993. године

ГРАДСКИ И РЕПУБЛИЧКИ СИДИКАТ НАМ ПОРУЧУЈУ: ШТРАЈК РАДНИКА НИШПЛ - ДНЕВНИК - јЕ ЛЕГАЛАН * НЕ ПОСТОЈИ НИКАКВА ЗАКОНИСКА МОГУЋНОСТ ПРЕКИДА ШТРАЈКА * ПРАВНО ЛИЦЕ И ДИРЕКТОР ТРЕБА СУД-СКИ ДА ОДГОВОРАЈУ ПОШТО ЗБОГ ЈУХОВОГ ПРОПУСТА (НЕОБЕЗВШТАВЉАЊА) НИЈЕ ОБЕЗБЕДЕН МИНИМУМ ПРОЦЕСА РАДА

ШТРАЈК НЕ ПРЕКИДАМО!

В. Д. директор Драган Радојић подсећају је да индиференција и наше споменуте раднике односимо као чланове сопствених семејстава.

Инспекторат је ради тога упутио десетина дневника, Југослава Беновића, који је покренуо склоп којим је усвојен споменута мера, а члан је узимајући узети из Лунарном Лунарном претходу у заједничкој сајтној заседањи. Покренуто је више (беч и позор) да се усвоји споменута мера, али је било спуштајуће мисле да се овај споменута мера усвоји у Скупштини Србије. Реч је о легитимном тумачењу Закона о штрајку који је усвојен у складу са ставом 10. чл. о томе да је предлог о закону предложен из несвест о значају да паралиту објекту и усклађују обећаним правима.

Повременог, појединачног и изолованог тумачења, али и узете у складу са ставом 10. чл. о томе да је предлог о закону предложен из несвест о значају да паралиту објекту и усклађују обећаним правима.

Повременог, појединачног и изолованог тумачења споменутог спорса о спуштању у штрајк (13. 5.) и не-постављањем споменутог спорса (13. 5.) иск су били усвојени, али су се овакви споменута дешавају до се утихујући штрајка према чл. 8. Закона о штрајку у којем се говори у ко-

ПОДРШКА

Благодарим

Градски Савјет

Градско веће

Mahniti revolveraš prijeti kolegama

Ljubimac pokrajinskih SPS- a, JUL- a i radikalских političara u vreme rata, urednik u listu *Poljoprivrednik*, Obrad Lučić, krajem maja 1993. godine, pretio je ubistvima štrajkačima u Dnevniku i njihovim porodicama. Potom se zabarikadiroa u svoju kancelariju i odatle pretio da će ubiti neke od kolega. Pretnja je dobila na ozbilnosti time što je pomahnila Obrad zaista kod sebe imao revolver!

propagandne urlike i bili saučesniči u stradanju stotina hiljada ljudi u mržnjom zadojenoj, rasparčanoj nekadašnjoj zajedničkoj državi Jugoslaviji.

Rat olovnim slovima trajao je i na stranicama *Dnevnika*, tada, a i današ, jedinog dnevnog lista na srpskom jeziku u Vojvodini. Pred katolički Božić 1992, na prvoj stranici ovih novina objavljen je naslov *Vukovar gori kao božićna jelka!* U *Dnevniku*, čiji su novinari u tom trenutku bili najbrojniji članovi NDNV-a, svakodnevno je trajala borba profesije protiv diktata režima Slobodana Miloševića, koji su se odvijali pod medijskim sloganima "proteraj, ubij, zakolji..."

"Pobuna u *Dnevniku* počela je u maju 1993, u godini koja je po mnogo zala ostala zapamćena u istoriji naroda Jugoslavije i njihovih medija," priča novinar i nekadašnji glavni urednik tog lista Petar Petrović.

"U Dnevniku, kao i u drugim medijima, sve se to ulkstilo, a teška ekonomska situacija i rat doveli su do sve glasnijeg nezadovoljstva zaposlenih. Dok su plate u to vre-

me bile dve nemačke marke, država je za dotaciju dugovala listu 44 milijarde dinara. Istu sudbinu delili su grafički radnici štamparije, novinari i foto reporteri među kojima je ključalo nezadovoljstvo uredivačkom politikom. Unovama se praktikovalo govor miržnje u svom pravom, izvornom obliku. Za vreme rata sa Slovenijom je počeo, zahuktao se kad je Srbija zaratila sa Hrvatskom, a ponajgore je postalo za vreme rata u Bosni.

Na svoju novinarsku sreću, a ljudsku nesreću, bio sam izveštaj i video kako ti ratovi izgledaju. *Dnevnikovo* tadašnje rukovodstvo je bez zazora održavalo politiku ratničke Srbije i šešeljevske vriske i pozive na ubijanje, nemušta pravdanja JNA da oni samo čuvaju spoljne granice... To je bilo potpuno uklapanje u tadašnji 'medijski' meinstrom', kaže Petrović.

Neprofesionalnost i govorni mržnje

Na čelu *Dnevnika* se tada našao izvesni Dragan Radević, provereni kadar Miloševićevog SPS-a, ko-

Prozor i Nezavisni

NDNV, kao baza i matica vojvodanskog novinarskog otpora rata, bilo je i sedište demokratskog jezgra Novog Sada. Unjegovim prostorijama, u Zmaj Jovinovoj ulici 4, nisu se okupljali samo otpušteni i "obeleženi" novinari i fotoreporteri iz *Madar soa*, Dnevnika, RTV-a Novi Sad, već su skromne prostorije, s pogledom na centar glavnog grada Vojvodine, ispunjavali svakodnevno književnici, pesnici, advokati, profesori, lekari, glumci, oponicioni političari, studenti, svi viđeniji ljudi grada.

Prozori prostorija NDNV-a postali su za Novosadane i, bukvalno, jedini prozor u istinu. Čim je počeo rat u Hrvatskoj svakodnevno, uveće u pola osam, u vreme početka zloglasnog TV Dnevnika emitovanog na RTS-u, članovi NDNV-a "emitovali" su svoju informativnu emisiju uživo. Nazvali su je *Prozor*. Sa *Prozora* su saopštavali sve ono što gradani nikada nisu mogli da čuju u emisijama na državnim televizijama i radio-stanicama, niti da pročitaju u režimskim novinama. Objasnjavali su ljudima da ne veruju, ne gledaju, ne slušaju i ne čitaju prevare koje im

preko medija servira vlast. Umesto toga, NDNV je donosio necenzurisane vesti i saopštavao strašne podatke i događaje sa fronta iz svih delova osakaćene Jugoslavije.

Gosti *Prozora* bili su ljudi koji su bili spremni da bez zazora i straha govore o strahotama rata, građani koji su odbili da budu mobilisani, roditelji dece prisilno odvedene na ratište, vojnici s fronta i mnogi drugi koji su drugačiji mislili o suludoj ideji "velike Srbije". Šačicaljudi, slušalaca ili slučajnih prolaznika s početka akcije "Prozor", među kojima je prvih dana bilo najviše policajaca u civilu, brzo je narasla u masu od nekoliko hiljada ljudi. Više od mesec dana trajala su ova okupljanja, a novinari NDNV-a su to radili volonterski.

"Prozor" se ubrzo pretvorio u *Nezavisni*, vojvodanski građanski list, nedeljnični NDNV-a, u kome su uredno analizirani i argumentovano i veoma oštro napadani potezi režima. Nekada nedeljničar, a nekada dvonedeljničnik, *Nezavisni* se žestoko protivio svim ratnim operacijama u kojima Srbija navodno nije učestvovala. Novinari su neumorno, trpeći velike pritiske policije, danima i noćima sklapali novine, u kojima je pisalo kako

to zapravo izgleda kad "Srbija nije u ratu," a iza tih ratnih dejstava ostaju stotine hiljada poginulih, raseljenih i izbeglih ljudi.

Novinari su sami prodavalni list, uglavnom u Novom Sadu, ali su uspevali da ga doture i u Suboticu, Zrenjanin, Kikindu, Pančevo, Adu, Bećej, Somboru... Ono što su novinari *Nezavisnog* pisali, bilo je veliko značaja i građanske neposlušnosti, mnogo je značilo ljudima, građanskoj antiratnoj Vojvodini. Uisto vieme, mnogima su stvari posiale jasne, nažalost, tek nakon mnogo godina. Izlaženje *Nezavisnog*, čiji je tiraž bio zavidnih 5.000 primeraka, vrlo često je bilo dovođeno u pitanje zbog velike besparice. Novinari su mesecima radili besplatno, nedostajalo je hartije za štampanje, vlast je na svaki način gledala da spreči izlaženje lista.

Veliku pomoć NDNV-u tada je pružilo Međunarodno udruženje novinara, kao i Mirovni pokret iz Đenove, koji je poslao nešto novca i pun kamion robe, konzervisanu hranu, koja je podeljena socijalno ugroženim kolegama, a time su se u prostorijama NDNV-a hranili i mnogi koji su se tu skrivali od mobilizacije, a kasnije i studenti iz antimoševićevog pokreta Otpor

ji je podsticao neprofesionalnost i govor mržnje, a njemu naklonjeni novinari kao da su se nadmetali ko će težu kvalifikaciju da izmisli ili prenese. U Radevićovo vreme se svakodnevno "uterivala disciplina" urlanjem, ponižavanjem, vrednjem, svakodnevnim kaznama, a svako ko je i malo mislio svojom glavom i govorio o besmislu rata kažnjavan je za "neposlušnost", proglašavan narodnim neprijateljem, ustašom, balijom, stranim plaćenikom...

Cenzurisani su svi "nepodobni" tekstovi, pa čak i posmrtni oglasi kojih je bilo sve više: u oglašeno odeljenje stiglo je naredenje da se ne smeju objavljivati čitulje u kojima stoji da je pokojnik poginuo na frontu.

"Jedan od prvih Radevićevih poteza bila je zabrana unošenja *Borbe* u zgradu, koja je bila primer profesionalnog novinarstva u ta vremena. Mnogi su se dovjiali tako što su *Dnevnik* stavljali spolja, a

Cenzurisani su svi "nepodobni" tekstovi, pa čak i posmrtni oglasi kojih je bilo sve više: u oglašeno odeljenje stiglo je naredenje da se ne smeju objavljivati čitulje u kojima stoji da je pokojnik poginuo na frontu

unutra je bila *Borba*. Mene je zatekao da je čitam 'slobodno' bez kamuflaze, počeo je da urla i da mi preti da će snositi posledice! Skočila sam, uhvatila ga za revere i izgurala ga na hodnik! Počeo je da zapomaže, da zove obezbedenje, toliko se uplašio da je sa šestog sprata sjuri pešice", priča dugogodišnja novinarka *Dnevnika* Nada Mačković.

To je bilo vreme kada je gost uređnika lista *Poljoprivrednički* (koji je deo medijske kuće Dnevnik) Obrađa Lučića i Mirjane Tilić - Vojislav Šešelj. Na poklon je dobio tortu i kozačku sablju kao zahvalnicu za sve što je učinio za Srbiju i srpsvo. Šešeljuje oružje predstavljeno kao prava sablja, a kupljena je na Nalon pijaci nova, plehana kojom je voda radikalna u hodniku, u zgradi *Dnevnika*, zamahivao i pokazivao

Tami rata prethodio je medijski mrak i beščašće. U jugoslovenskim medijima besneo je govor mržnje i pujdalo ljudi jedne na druge. U krajnjem efektu, ishod medijskih pokliča bio je ravan ispaljenim mećima. Pravi rat na frontu zapravo je počeo medijskim ratom

kako treba saseći neprijatelja!

"Ambijent je bio povoljan za svaku vrstu protesta: novinari su zahtevali da se prekine sa takvom uredišćkom politikom i dobar deo redakcije *Dnevnika* se odazvao pozivu članova NDNV-a (koji je u *Dnevniku* imao stotinjak članova) da se stupi u štrajk i obustavi izlaženje lista.

I sama najava štrajka izazvala je bes i odmazdu vrhuške. Međutim, kako je velika većina zaposlenih, od ukupno 1.700 ljudi, pritisnuta materijalnom bedom, bila za štrajk, uspeli smo, ujedinjeni sa našim kolegama grafičkim radnicima, da zastavimo izlaženje lista! Štrajk je počeo u petak, 21. maja 1993, a u subotu se *Dnevnik*, po prvi put u svojoj istoriji, od kada je osnovan 1943, nije našao pred čitaocima", priča Petar Petrović.

Ratnohuškačko novinarstvo

Usledila su pismena obaveštenja o otkazima, a članovima Štrajkačkog odbora bio je zabranjen ulazak u zgradu *Dnevnika*. Zabranе su kratko trajale, bila je to dobro organizovana pobuna, a novinari, fotoreporter i radnici štamparije su uspeli sve da preuzmu u svoje ruke i potpuno kontrolišu pravljenje i izlaženje lista. Štampariji Forum nuđene su velike pare da štampa *Dnevnik*, ali su se kolege, novinarska i grafička branša, solidarizali i nikо se nije odazvao pozivu da

Strajk u Dnevniku

bude štrajkbreher.

U narednih 45 dana, koliko je trajao štrajk, svakodnevno je izlazio *Štrajkački Dnevnik*, svojevrsni biltén časnih dana istorije ovog lista. Podržavali su ih i intelektualci poput Aleksandra Tišme, Tibora Varadija, Lasla Vegela, Aleksandra Lučića, Dušana Popova... Nije bilo važnijeg novinarskog imena, uz kolege fotoreportere, koji nisu učestvovali i podržavali štrajk u Dnevniku.

Štrajk je neslavno završen, veselim obećanjem pokrajinske vlade i ministarstva za informisanje da će sve biti drugačije... Umesto toga, dovedeni su podobni direktor i glavni urednik. Za direktora je postavljen Milenko Šakotić, koji je do tada radio u fabričkoj štampi, sa zadatkom da otpušta glavne štrajkače. Gotovo sve ih je poslao na takozvani pružni odmor, a dvoje novinara je dalo otkaz. Nakon toga, sa preostalim poslušnicima režima, počela je najmraćnija *Dnevnikova* era, koji je tokom jugoslovenskih ratova, zajedno sa RTV-om Novi Sad, bio perjanica ratnohruščakog novinarstva.

"Štrajk je slomljen, optužili su nas za izdajnike i otpustili. Tužili smo ih i – naravno – izgubili smo na provostepnom sudu. Žalili smo se i na drugostepnom sudu se, za to represivno vreme proganjanja i uništavanja neistomišljjenika, kada su i sudovi radili po diktatu režima, desilo čudo. Sudija, koji se zvao Slobodan Milošević (?), doneo je presudu da moraju da nas vrate na posao! Dobili smo odštetu i unazad nam je ubeležen radni staž. To je bio nesvakidašnje hrabar gest. Divim mu se i zahvaljujem što je zbog nas stavio glavu u torbu," seća se Nada Maksimović.

Nacionalne manjine protiv rata

Paralelno sa protestima novina-

Contra BELLUM

MART 1999. IZLAZI UJEDNOM MESEČNO POKRET ZA MIR PANČEVO GODINA II BROJ 7

King Kong 1949- Fidel Castro 1926- Mao Ce Tung 1949-1976 J. V. Staljin 1922-1953

Franz Högl 1945- Nikolai Časjkov 1945-1989 Josip Broz Tito 1945-1989 Dečko Isajić občana 1967-

Dolazi Drug Staljin

U OVOM BROJU:

- Milena Šešić-Dragović: profesor Fakulteta dramskih umetnosti, o alternativnoj umetnosti: ALTERNATIVNA UMETNOST KAO PRESUPINTVJE VRJEDNOSTI (strane 2)
- Živojelj Miloradović: KELIJUBAV PREMA BOGU – LUMAV PREMA ČOVĘKU (strane 3-4)
- Intervjui: dr. Slobodan Isić: SRBI MAJU AUTORITARNU TRADICIJU (strane 5)
- STRP Milica Ljubojević: KRIZA ZBOG PARA (strana 6)
- Nebojša Pavlović o knjizi "Cma kastav Vladislava Bajac: UTOPIA PROTIV ZLA" (strana 7)

ra u redakcijama na srpskom jeziku, trajala je borba novinara u medijima na jezicima nacionalnih manjina, koji su dečili sudbinu takozvanih većinskih medija. Posebno su se isticali novinari medija na mađarskom jeziku i slobodni intelektualci koji su saradivali sa dnevnim listom *Madar so*, subotičkim nedeljnikom *Het nap* i novosadskim listom *Čaladi ker*, te sa RTV-om Novi Sad.

U ovim medijima neki novinari su mogli da iskažu svoje opoziciono mišljenje, a da u isto vreme zadrže kakvu-takovu egzistenciju i da – osim kažnjavanja, suspenzija i oduzimanja od bednih plata – ne tpe represije druge vrste. Novinari *Madar so* nisu se libili da nekoliko puta

Krajem devedesetih godina, osnivači glavnog urednika Željko Bodrožić više puta je kažnjavan, naročito u vreme sprovođenja drakonskog Zakona o informisanju 1998. i 1999. kadaje na čelu Ministarstva informisanja Srbije bio sadašnji predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić

obustavljuju rad, što je kvarilo sliku srpskog režima u svetu.

U političkom nedeljniku *Naplo* radili su najbolji novinari i pisici mađarskog jezičkog izraza u Vojvodini i vrhunski intelektualci, kao što su Gabor Bodis, Árpád Nemet, László Vegel, Oto Tolnai, Karolj Keseg i drugi. Nedeljnički je bio izrazito kritičan i opozicioni, pisao je i prenosio mišljenja koja se nisu mogla pročitati u "zvaničnim" medijima.

U to olovno vreme, poseban procvat je, kada je reč o medijima na mađarskom jeziku, doživela satira. Pojavio se Radio Telep, osnovani su ga mladi novinari i intelektualci koji su emitovali kabare na dnevopolitičke teme, otvoreno se šegačći sa Miloševićem, Šešeljom, Radomanom Božovićem... Ti satirični tekstovi u formi kabarea nisu mogli da prodru u državne medije, ali su zato uživo izvedeni širom Vojvodine!

"Iako za režim Slobodana Miloševića nije bilo karakteristično logično razmišljanje, ipak su shvatili da bi sebi načinili veću štetu ako bi nad novinarama ovih medija primenili silu, nego ako ih puste da slobodno misle i rade," smatra tadašnji novinar i urednik Radija Novi Sad u redakciji na mađarskom jeziku, Árpád Vicko. Prema njegovim rečima, vlast je pre svega radiila na institucionalnom slabljenju tih medija. *Madar so* su oduzeli novac, a Radiju Novi Sad frekvencije. Uzet im je srednjetalasni opseg, koji je dopirao do Budimpešte i Ukrajinu, demontirali su ga i odneli "tamo gde je bilo potrebni". Radiju na mađarskom su oduzeli ultrakratke talase, isparčili ih i podelili sa ostalim manjinskim medijima.

Prvi geto u Srbiji

Ali, bez obzira na sve, uticaj hrabrogarda novinara i nezavisnih

intelektualaca, saradnika mnogih medija na madarskom jeziku, video se po tome što su Madari u Vojvodini bili izrazito antiratno nastojeni, kao i po rezultatima izbora. U mestima koja su naseljena pretežno madarskim življem, opozicioni gradanski kandidati uvek su pobedivali: Ivan Durić dobio je tada čak 90 odsto glasova!

Sličan uticaj na sugrađane imali su pojedini časni lokalni mediji, poput nedeljnika *Pančevac*, lista koji ima veoma dugu tradiciju, od 1869. Kada je Šešelj 1992. urao da Hrvatima i Madarima, gradanima Srbije, treba dati sendvič i sok, te ih strpati u autobuse i poslati put Hrvatske i Madarske, glavni trg u Pančevu proglašen je "prvim gettom u Srbiji".

Ovakve i slične akcije organizovali su pripadnici pančevačkog Pokreta za mir, među kojima je bilo mnogo novinara i saradnika nedeljnika *Pančevac*, na čijim stranicama su se, uprkos pretnjama vlasti, objavljivala sva antiratna i antirežimska dešavanja u ovom gradu.

"Na tim protestima smo izrazili spremnost da, zajedno sa našim sugrađanima, Madarima i Hrvatima, ukoliko se Šešeljeva pretinja ostvari i zaista dođe do te vrste etničkog čišćenja, ili 'humanog preseleđenja' kako je tada govorio 'otac nacije' Dobrica Čosić, krenemo istim autobusima", priča Nenad Živković, novinar, mirovni aktivista, u to vreme stalni saradnik *Pančevca*.

"Gradani su mogli da biraju hoće li sedeti i čitati, i sopstvenu sudbinu prepustiti u ruke ljudima koji prema našim životima nemaju dobre namere, ili se prikloniti onima koji imaju soliza ušiju i časti u srcu, i zato dižu glas protiv ratne histerije. Naravno, lepili su nam etikete i nazivali nas petoklonjima, domaćim izdajnicima... Međutim, brzo smo osvojili prostor u novinama, gde smo pisali o

ШТРАЈКАЧКИ ДНЕВНИК

ГЛАВНА СЛ. ГРДИ 19723 НОВИ САД, ВЕДСЛА, 13. МАЈ 1993. ГДДИНЕ БЕСПЛАТНА ПРИМЕРКА

ПОШТОВАНИ ЧИТАОЦИ,

Већ други дан наше и Вашег листа нема на киосцима. Понижени и вређани, без плате и перспективе, принуђени smo на корак који нам је једино преостао да би заштитили сеbe, али и Вас: да сада нисмо устали, ускоро бисмо остали бет „дневника“. Садашње наше руководство све чини да „Дневник“ учини, успут обезбеђујући себи несхватљиве привилегије, бахатост и аргонавију.

И поред наших упозорења и даље покушавају да нас обману.

Ми смо решени да не дозволимо да нас и сада преваре.

Тражили smo:

Плате.

Оставку генералног директора и главног уредника и његових најближих saradnika, због неспособности и мањverzacija.

Својинску трансформацију.

Одговорни и даље, нико јавност другаčije обавештавају, нису испунили ни једни наш захтев. Не исправљају оправданост протеста и чинења које наводимо, али још иншта не чине. И даље једини дневни лист на srpskom jeziku у Војводини не излази, а кућa »Дневник« је на колемима. Узгряд, прети нам се и пиштоловима. Прете нама, нашим породицама и нашој деци. Учењују нас. Ратнике из Вуковара називају усташама.

На телевизiji нас министар за информисање Војводине и директор врејају, а Вас обманују. Хоћemo da nepristajanjan na pokušaje cenzurite i javno izrečenih stavova o lokalnim Miloševićevim gauljiterima, poput kikindskog i pokrajinskog "higijeničara" Rajka Popovića. Zbog toga je Bodrožić neprestano bio na korak do zatvora, a njegove novine na korak do gašenja.

Svi naši sagovornici slažu se u jednom: i danas bi, pogotovo u medijima u Vojvodini, bilo i te kako mnogo razloga za reagovanje, štrajkove, pobune... Ali, nažalost, tog načina, ne samo u medijima već i u čitavom građanskom društву nemal! Oni smatraju da je malo verovatno u današnjem trenutku, gotovo nemoguće, dosegnuti kritičnu masu koja je postojala devdesetih godina i koja je bujala sve do 2000. godine. Danas za to, očigledno, nema dovoljno energije.

"Tekst je nastao je u okviru projekta Living together, koji je finanširani sredstvima Medijskog fonda Jačanje medijske slobode u Srbiji, Evropske unije, Delegacija Evropske unije u Srbiji)

Hajka na nedeljnik Stav

Hajka na *Stav*, politički magazin, nedeljnik kuće *Dnevnik*, i njegove novinare trajala je više od dve godine. Tokom ratnih godina vrlo otvoreno se primenjivala cenzura: glavni urednik je morao pre svakog broja da cenzorima prijavljuje teme, a posebno autore teksta. Sa montaže, a o tome svedoče radnici *Dnevnikove* štamparije, tekstovi su prvo nošeni na čitanje, a onda, neretko, i izbacivani iz lista.

Tokom 1990. i 1991. godine, *Stav* je bio jedan od najcitatnijih i, u drugim novinama, najprenošenijih listova, što je smetalo onima koji se nekompetentnošću i brutalnošću obraćunavaju s onima koji drugačije misle. Konačno, 15. februara Dragan Radović i Vuko Begović, pod čijom jevlašću ugašeno 17 *Dnevnikovih* izdanja, donose odluku o ukidanju *Stava*. Odluka je bila privremena, ali se neograničeno produžila.

njegovih saradnika, solidarisane sa proganjjenim sugrađanima ne-srpske nacionalnosti, mogle su se, za razliku od režimskih medija, pročitati i na stranicama lokalnog nedeljnika *Kikindske*.

Te novine, na srpskom i na madarskom jeziku, bile su izrazito građanske orientacije i veliki tm u oku Miloševićevom režimu i svom zlu koje su indukovali šešeljevcu i njima bliski ideoleski istomišljenici. Krajem devedesetih godina, osnivač i glavni urednik Željko Bodrožić više puta je kažnjavaan, naročito u vreme sprovodenja drakonskog Zakona o informisanju 1998. i 1999., kada je na čelu Ministarstva informisanja Srbije bio sađašnji predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić.

Kikindske su tada bile najkažnjavaaniji medij u Srbiji, a Bodrožić najkažnjavaaniji novinar u državi, zbog nepristajanjan na pokušaje cenzurite i javno izrečenih stavova o lokalnim Miloševićevim gauljiterima, poput kikindskog i pokrajinskog "higijeničara" Rajka Popovića. Zbog toga je Bodrožić neprestano bio na korak do zatvora, a njegove novine na korak do gašenja.

Svi naši sagovornici slažu se u jednom: i danas bi, pogotovo u medijima u Vojvodini, bilo i te kako mnogo razloga za reagovanje, štrajkove, pobune... Ali, nažalost, tog načina, ne samo u medijima već i u čitavom građanskom društву nemal! Oni smatraju da je malo verovatno u današnjem trenutku, gotovo nemoguće, dosegnuti kritičnu masu koja je postojala devdesetih godina i koja je bujala sve do 2000. godine. Danas za to, očigledno, nema dovoljno energije.

Nenad Živković:
"Na tim protestima smo izrazili spremnost da, zajedno sa našim sugrađanima, Mađarima i Hrvatima, ukoliko se Šešeljeva pretinja ostvari i zaista dođe do te vrste etničkog čišćenja, ili

'humanog preseljenja', kako je tada govorio 'otac nacije' Dobrica Čosić, krenemo istim autobusima"

aktivnostima Pokreta za mir, ali i o tome šta rade naše kolege u drugim delovima bivše Jugoslavije.

Hteli smo da pokažemo da i sa druge strane ima mnogo ljudi koji ne žele rat i suprotstavljaju mu se. Pisali smo o mobilisanim Pančevcima, kao i o tome da je prvi dan strašnog rata stiglo u Pančevu 40 lumenih sanduka s poginulim mladićima sa frontova rata u kome 'Srbija nije učestvovala', priseca se Živković i dodaje da medu najvažnijim rubrikama smatra onu koja je objašnjavala građanima koje su pravne mogućnosti, kao i načini izbegavanja odlaska na front i prisilne mobilizacije.

Antiratne akcije

Pozivi na antiratne akcije, kritike fašisoidne politike Miloševića i